

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Одеська морська академія»
Кафедра філософії

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач відділом
докторантури та аспірантури

к.т.н., доцент О.М. Волков

_____ 2020 року

**СИЛАБУС
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Соціальна відповідальність та етика науковця»**

Рівень вищої освіти – третій рівень освіти

Ступінь вищої освіти / Освітньо-кваліфікаційний рівень – «Доктор філософії»

Галузь знань – 27 Транспорт

Спеціальність - 271 Річковий та морський транспорт

Факультет – морського права і менеджменту

Кафедра філософії

Силабус складений відповідно до робочої програми навчальної дисципліни «Соціальна відповідальність та етика науковця»

Розробник: Доннікова І.А., професор кафедри філософії

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри філософії

Протокол від 26 серпня 2020 р., № 1.

Завідувач кафедри Доннікова І.А.

Секретар кафедри _____ Шевчук О.М.

1. ВІДОМОСТІ ПРО ВИКЛАДАЧІВ

Викладач	Доннікова Ірина Анатоліївна, д. філос. н., завідувачка кафедри філософії
Профайл викладача	http://moodle.onma.edu.ua/user/profile.php?id=209
Контактний тел.	097 831 75 93
E-mail:	irinadonnikova281@gmail.com
Сторінка курсу в СДД НУ «ОМА»	http://moodle.onma.edu.ua/course/view.php?id=187
Консультації	<i>Очні: вівторок з 13.30 до 15.30</i> <i>Он-лайн: четвер з 13.30 до 15.30</i>

2. ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета вивчення навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни «Соціальна відповідальність та етика науковця» є формування етичного світогляду сучасного науковця на основі розуміння основних понять етики та етики науки; розкриття зв'язку етичної поведінки вченого з моральністю як загальнолюдською цінністю; засвоєння здобувачами наукового ступеня доктора філософії принципів академічної доброчесності у викладанні та навчанні, набуття ними навичок науково-дослідницької діяльності з врахуванням аксіологічних аспектів науково-технічного розвитку.

Мова навчання – українська
Статус дисципліни - обов'язкова

Навчальна дисципліна забезпечує набуття перелічених нижче компетентностей та досягнення програмних результатів навчання.

Компетентності:

ЗК2. Соціальна відповідальність за результати власної наукової діяльності та за об'єктивність аналізу результатів наукової діяльності інших.

ЗК3. Саморозвиток і самовдосконалення протягом життя, відповідальність за якість навчання інших.

Програмні результати навчання:

РН2. Знання та розуміння загальних принципів Етичного кодексу вченого України та досвід їх застосування у науковій та викладацькій діяльності.

РН3. Розуміння місця та ролі науки у розвитку суспільства та ролі ученого як громадянина. Уміння прогнозувати та оцінювати вплив результатів наукових досліджень на розвиток суспільства.

Кількість кредитів ЄКТС - 2
Форма підсумкового контролю – екзамен

Заплановані результати навчання за навчальною дисципліною

Успішне завершення програми навчальної дисципліни «Соціальна відповідальність та етика науковця» передбачає здобуття аспірантом наступних результатів навчання за навчальною дисципліною:

Знання:

аспірант повинен знати етичні проблеми наукової діяльності: аргументи прихильників та критиків основних концепцій етики науки; коло етичних проблем, що виникають в науковій комунікації, розуміти моральні колізії сучасної науки, включаючи проблеми окремих наук, значення відповідальності особистості дослідника в сучасному технологічному світі.

Уміння:

аспірант повинен здійснювати наукові дослідження з врахуванням аксіологічних аспектів науки; дотримуватись принципів академічної доброчесності; застосовувати основні поняття етики науки в дослідницькій та професійній діяльності.

3. ПРОГРАМА, СТРУКТУРА (ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН) НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви розділів і тем	Навчальне навантаження (години)							
	Денна форма навчання				Заочна форма навчання			
	Кількість аудиторних годин *	Лекції	Практичні (семінарські)	Лабораторні роботи	Кількість аудиторних годин *	Лекції	Практичні (семінарські)	Лабораторні роботи
Тема 1. Етика як галузь філософського знання.	2	2	X	X	2	2	X	X
Тема 2. Наука як цінність і цінності науки.	4	2	2	X	4	2	2	X
Тема 3. Етика і наука. Поняття етосу науки.	4	2	2	X	4	2	2	X
Тема 4 Моральні колізії науково-технічного розвитку.	2	2	X	X	2	2	X	X
Тема 5. Дослідницькі та моральні пріоритети науковця.	4	2	2	X	4	2	2	X
Тема 6. Етичний кодекс сучасного вченого.	4	2	2	X	4	2	2	X
Всього аудиторних годин	20	12	8	X	20	12	8	X
Самостійна робота (години)	40				40			
Загальний обсяг годин навчальної дисципліни	60				60			

4. АНОТАЦІЇ ТЕМ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Етика як галузь філософського знання.

Мораль як предмет етики. Сутність моралі. Імперативність і практична орієнтація моралі. Етичні парадигми в цивілізаційному розвитку людства. Моральні проблеми мультикультурного світу. Етичні аспекти людської діяльності. Етика — професійна етика – прикладна етика.

Література [1,4,6,7,9,10,13,14,20,21].

Тема 2. Наука як цінність і цінності науки. Етика науки.

Аксіологія науки про співвідношення наукового пізнання і ціннісного мислення. Внутрішні цінності науки. Соціокультурні детермінанти науки та наукової діяльності. Інтеграція наукових досліджень як фактор антропологізації науки і аксіологізації мислення. Етичні аспекти наукової діяльності в контексті аксіологізації науки. Етика науки як професійна етика науковця.

Література [1,2,5,7,8,12,17, 24].

Тема 3. Поняття етосу науки.

Актуалізація проблеми практичного застосування результатів «великої науки». Наука і наукові спільноти. Толерантний науковий простір та імперативи наукової спільноти. Поняття «наукового етосу» та його інтерпретації. Етос фундаментальної та прикладної науки. Національні наукові спільноти. Соціальна відповідальність вченого.

Література [1,2,11,17,26,27].

Тема 4 Моральні колізії науково-технічного розвитку.

Етичні проблеми інформаційної цивілізації. Інноваційна технологічна діяльність в контексті етики відповідальності. Етика техніки та технології. Етичні проблеми NBIC технологій. Моральні норми та цінності екобезпечної діяльності людини.

Література [7,9,13,15,16,17,20,27].

Тема 5. Дослідницькі та моральні пріоритети науковця.

Вчений як суб'єкт пізнання, дослідник та людина. Морально-етичні цінності дослідника: професійний обов'язок, соціальна відповідальність, академічна честь, повага до іншої людини. Етичні принципи педагога-дослідника у здійсненні академічної комунікації. Наукова етика в наукових дослідженнях. Плагіат і самоплагіат як прояви особистісно-професійної деформації.

Література [2,3,11,17,18,22,25].

Тема 6. Етичний кодекс сучасного вченого.

Академічна культура і етика у вищій освіті. Ціннісно-етичний вимір сучасного університету. Академічні кодекси цінностей. Основні принципи академічної доброчесності. Професійна культура науковця-дослідника в освітньому просторі університету.

Література [2,3,11,17,18,22,25].

5. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назва теми	Зміст заняття
1	2	3
1	Наука як цінність і цінності науки. Етика науки.	1. Антропологізація науки: етичний аспект. 2. Поняття етики науки. 3. Аналіз тексту (з книги: Йонас Г. Принцип

		відповідності. У пошуках етики для технологічної цивілізації : пер. з нім. / Г. Йонас. — К. : Лібра, 2001. — 400 с.).
2	Поняття етосу науки.	1. Р. Мертон про наукові спільноти та етос науки. 2. Основні етичні принципи наукової спільноти. 3. Аналіз статті (Потіщук О. О. (2016). <i>Етос науки: постнекласичне дослідження</i> . Вісник НТУУ “КПІ”. Філософія. Психологія. Педагогіка. Випуск 3(48) - http://novyn.kpi.ua/2016-3/06_Potischuk.pdf).
3	Дослідницькі та моральні пріоритети науковця.	1. Вчений як суб’єкт пізнання, дослідник та людина. 2. Морально-етичні цінності особистості дослідника. 3. Аналіз тексту (Кривцова Н.В. Плагіат и самоплагиат как проявления личностно-профессиональной деформации // Морське право та менеджмент: еволюція та сучасні виклики: Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції НУ «ОМА». – Одеса: НУ «ОМА», 2019 – С. 303-306).
4	Етичний кодекс сучасного вченого.	1. Академічна культура сучасного університету. 2. Принципи академічної доброчесності. 3. Етичний кодекс ученого України – Рамковий кодекс академічної доброчесності Національного університету «Одеська морська академія»: порівняльний аналіз.

6. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Не передбачені.

7. САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота є однією з важливих складових навчального процесу, пов’язаних з формуванням здатності і потреби навчатися протягом життя. Основу самостійної роботи складає робота з інформаційними джерелами, яка розвиває навички критичного мислення, керування часом, розкриттю ресурсів самореалізації дослідника наукових знань.

Види самостійної роботи:

1. Підготовка завдань до лекцій.
2. Вивчення окремих тем курсу, які не розглядалися під час занять.
3. Підготовка до семінарських занять.

Перелік тем, винесених на самостійне вивчення:

№ з/п	Назва теми
1	Професійна етика: історія виникнення.
2	Професійні етичні кодекси.
3	Етика сучасних технологій.
4	Моральні аспекти штучного інтелекту.
5	Етика наукових досліджень.
6	Пагвоський рух вчених.
7	Етична компетентність сучасного інженера.
8.	Етичні обмеження і права людини.

9.	Ціннісно-мотиваційна сфера особистості дослідника.
10.	Плагіат як прояв особистісно-професійної деформації.

8. ПОЛІТИКА КУРСУ І ЦІННОСТІ

Курс побудований на розвитку і закріпленню навичок роботи з інформацією – науковими текстами, аудіо і відеоматеріалами, які потребують від аспірантів вміння виділяти, розуміти, інтерпретувати смислові одиниці тексту, генерувати критичне мислення і створювальне знання, здатність до науково-дослідницької діяльності, саморозвитку і самовдосконалення. «Пробудження» дослідника, інтересу до науки і науково-дослідницької діяльності – одне з головних завдань курсу.

Важливою умовою для опанування результатами навчання за дисципліною і відповідного оцінювання є дотримання принципів академічної доброчесності здобувачів вищої освіти. Академічна доброчесність базується на засудженні практик списування (виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання), плагіату (відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства), фабрикації (вигадування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі). Політика щодо академічної доброчесності регламентується «Положенням про систему запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових працівників та здобувачів вищої освіти НУ «ОМА»» №2-03-3 (<http://www.onma.edu.ua/wp-content/uploads/2020/09/OMS-2-02-3.2018.pdf>) та РАМКОВИМ КОДЕКСОМ академічної доброчесності № 2-03-93 Національного університету «Одеська морська академія» ([http://www.onma.edu.ua/wp-content/uploads/2019/03/11.02.2019 Kontr-prym-Ramkovyj-kodeks-akademichnoyi-dobrochesnosti.pdf](http://www.onma.edu.ua/wp-content/uploads/2019/03/11.02.2019_Kontr-prym-Ramkovyj-kodeks-akademichnoyi-dobrochesnosti.pdf)).

9. ВИМОГИ ВИКЛАДАЧА

Для успішного засвоєння курсу і досягнення високого освітнього результату відвідування занять і виконання всіх видів завдань є обов'язковим. У разі відсутності на занятті завдання виконуються самостійно з подальшим захистом.

Іспит складається по білетах, в кожному з яких по два завдання. Перше – відповіді на питання теоретичного характеру, друге – опрацювання наукового тексту. Обравши білет, аспірант має час на підготовку. Іспит проводиться у формі співбесіди з викладачем, в ході якої аспірант має продемонструвати набуті знання і навички роботи з науковою літературою, вміння аргументовано, як усно, так і в письмовій формі виражати власні думки з основних проблем курсу. Загальний час іспиту – 25 хвилин на кожного аспіранта.

Питання до іспиту розміщені в силабусі. Дата іспиту визначається відділом докторантури та аспірантури.

10. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Аналіз і оцінювання усних відповідей, перевірка письмових завдань, в тому числі з самостійної роботи (есе, планів-конспектів семінарських занять), графічні перевірки (смислових мап і схем), індивідуальні співбесіди, самоаналіз і самооцінювання виконаних завдань.

Форма семестрового контролю: екзамен

Методи демонстрації результатів навчання за навчальною дисципліною

№ з/п	Результати навчання за навчальною дисципліною	Методи демонстрації	інструменти, обладнання та програмне забезпечення, які використовуються для демонстрації здобутих результатів навчання за навчальною дисципліною (за потребою)
1.	<p>Знання: аспірант повинен знати етичні проблеми наукової діяльності: аргументи прихильників та критиків основних концепцій етики науки; коло етичних проблем, що виникають в науковій комунікації, розуміти моральні колізії сучасної науки, включаючи проблеми окремих наук, значення відповідальності особистості дослідника в сучасному технологічному світі.</p>	SMART- моделі «МАПА», які використовуються в роботі аспірантів з аудіо та відеоматеріалами, самостійній роботі з першоджерелами, самоаналізі та самооцінюванні виконаних завдань	Використання ПО (Micr.PowerPoint) для презентацій Платформи Zoom, Telegram для онлайн навчання
2.	<p>Уміння: аспірант повинен здійснювати наукові дослідження з врахуванням аксіологічних аспектів науки; дотримуватись принципів академічної доброчесності; застосовувати основні поняття етики науки в дослідницькій та професійній діяльності.</p>	SMART- моделі «МАПА», які дають можливість вимірювати знання і вміння аспірантів при обговоренні проблем курсу, виконанні письмових завдань, написані есе або тезисів.	Використання ПО (Micr.PowerPoint) для презентацій Платформи Zoom, Telegram для онлайн навчання

11. СХЕМА НАРАХУВАННЯ БАЛІВ ЗА НАВЧАЛЬНОЮ ДИСЦИПЛІНОЮ

Оцінка за шкалою ЗВО	Оцінка за національною шкалою	Критерії
Відмінно	А	Продемонстровано відмінний освітній результат: курс опановано в повному обсязі, вільне володіння навчальним матеріалом, логічні і повні відповіді на всі питання; здатність творчо і самостійно мислити; аргументовано вести дискусію; вміння органічно

Оцінка за шкалою ЗВО	Оцінка за національною шкалою	Критерії
		пов'язувати теоретичні та практичні аспекти курсу.
Добре	B	Продемонстровано гарний освітній результат: курс опановано в повному обсязі, виступи на заняттях демонструють елементи творчої роботи з літературою. Добре володіння філософським і науковим понятійним апаратом, але мають місце деякі термінологічні неточності, які виявляються під час обговорень проблем курсу.
Добре	C	Продемонстровано гарний освітній результат, більшу частину курсу опановано, але невисока активність на заняттях, бракує творчих навичок в роботі з науковою та філософською літературою, здатності чітко формулювати і обґрунтовувати власну думку.
Задовільно	D	Продемонстровано середній освітній результат: значну частину курсу не опановано, знання не мають системного характеру; низька активність на заняттях; дуже поверхове розуміння змісту основних понять курсу; нездатність чітко формулювати і обґрунтовувати власну думку.
Задовільно	E	Продемонстровано низький освітній результат: аспірант не орієнтується в проблемах курсу; не виконав більшості навчальних завдань; не володіє основними філософськими і науковими поняттями, навичками формулювати і обґрунтовувати власну думку.
Незадовільно	FX	Освітнього результату не досягнуто. Курс не опанований ані в теоретичному, ані в практичному аспектах і потребує повторного вивчення.

12. ПИТАННЯ ДО ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Етика в системі філософського знання. Базові етичні цінності.
2. Предмет і проблемне поле етики науки.
3. Основні етапи становлення етики науки.
4. Цінності науки і моральні цінності в історичній ретроспективі.
5. Поняття етосу науки.
6. Наука як професія. Професійна етика сучасного дослідника.
7. Суб'єкт наукового пізнання як етичний суб'єкт.
8. Етичні принципи та правила наукової діяльності.
9. Етичні аспекти інженерної діяльності.
10. Етика сучасних технологій.
11. Проблема відповідальності в науці. Етичні обмеження і права людини.
12. Наука і статус вченого в міжнародних конвенціях.

Аналітичні огляди:

13. Рассел Б. «Вплив науки на суспільство» .
14. Докінз Р. «Наука для душі. Нотатки раціоналіста».
15. Адорно Т. В. «Проблеми філософії моралі».

16. Вернадський В. І. «Наукова думка як планетарне явище».
17. Йонас Г. «Принцип відповідності. У пошуках етики для технологічної цивілізації».
18. Макінтайр Е. «Після чесноти. Дослідження з теорії моралі».
19. Бауман З., Донскіс Л. «Моральна сліпота. Втрата чутливості у плинній час».
20. Кисельов М.М. «Етика та наука: сфери перетину».
21. Шабанов В. П. «Визначення поняття та структурних компонентів професійної етичної компетентності сучасного інженера».
22. Єрмоленко А. М. «Соціальна етика та екологія. Гідність людини — шанування природи».
23. Бойченко Н.М. Сучасний університет: ціннісно-етичний вимір.
24. Етичний кодекс ученого України – Рамковий кодекс академічної доброчесності Національного університету «Одеська морська академія»: порівняльний аналіз.

13. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Аболіна Т.Г. Прикладна етика: [навч. посіб.] / Т.Г. Аболіна, В.Г. Нападиста, О.Д. Рихліцька та ін. ; за наук. ред. Панченко В.І. К. : Центр учбової літератури, 2012. С. 210– 211.
2. Єрмоленко А. Професійні етичні кодекси: між партикулярним етосом та універсальною мораллю. С. 123–126. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/13719/Yermolenko_Profesiini_etychni_kodeksy_mizh_partykuliarnym_etosom.pdf?sequence=1&isAllowed=y .
3. Етичний кодекс ученого України [Текст] Затверджено зборами Національної академії наук 15 квітня 2009 р. Бюлетень ВАК. 2009. №6. С. 15–18
4. Малахов В.А. Етика : [курс лекцій] / В.А. Малахов. Острог : Вид-во НУ «Острозька академія», 2014 – 214 с.
5. Сердюк Н. Г. Прикладна етика: інституалізація моралі. Київ : Четверта хвиля, 214. С. 66.
6. Тофтул М. Г. Сучасний словник з етики. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 416 с.
7. Цивілізаційні виміри моральності: зміна парадигм : [Монографія]; відп. ред. В. А. Малахов]; НАН України, Ін-т філос. ім. Г. С. Сковороди. К. : Наукова думка, 2007. 160 с.

Допоміжна

8. Апель К.-О. Априорі спільноти комунікації та основи етики. До проблеми раціонального обґрунтування етики за доби науки// Сучасна зарубіжна філософія. К.. 1996. – С. 360 – 421.
9. Бауман З. Моральна сліпота. Втрата чутливості у плинній сучасності [Текст] /З. Бауман, Л. Донскіс; [пер. з англ. О. Буценка]. К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2014. 280 с.
10. Баумейстер А. Буття і благо. Вінниця: Т.П. Барановська, 2014. 418 с.
11. Бойченко Н.М. Сучасний університет: ціннісно-етичний вимір: Монографія. К.: ПРОМІНЬ, 2015. 269 с.
12. Докінз Р. Наука для душі. Нотатки раціоналіста. - <https://kunsht.com.ua/cinnosti-nauki-vid-richarda-dokinza/>
13. Єрмоленко А. М. Соціальна етика та екологія. Гідність людини — шанування природи: монографія / А. М. Єрмоленко. — К. : Лібра, 2010. — 416 с
14. Запорожан В. Н., Донникова И. А., Ханжи В. Б. Между добром и злом: нравственное самоопределение человека: монографія. Одесса: ОНМедУ. 2020. 264 с.

15. Запорожан В. М., Доннікова І. А., Ханжі В. Б. Етика розуму в добу технологічних викликів. *Біоетика: від теорії до практики [колективна монографія]*. Київ: ВД «Авіцена», 2021. С. 17-28.
16. Йонас Г. Принцип відповідності. У пошуках етики для технологічної цивілізації : пер. з нім. / Г. Йонас. — К. : Лібра, 2001. — 400 с.
17. Кисельов М.М. Етика та наука: сфери перетину // «Наука. Релігія. Суспільство» № 2'2012.
18. Кислий В. М. Організація наукових досліджень: навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2011. 224 с.
19. Кривцова Н.В. Плагиат и самоплагиат как проявления личностно-профессиональной деформации // Морське право та менеджмент: еволюція та сучасні виклики: Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції НУ «ОМА». – Одеса: НУ «ОМА», 2019 – С. 303-306.
20. Кримський С. Б. Стати громадянином ноосфери / С. Б. Кримський // Еколого-антропологічні читання. — К. : Стило, 2001. — С. 3–11.
21. Макінтайр Е. Після чесноти: Дослідження з теорії моралі / Е. Макінтайр ; пер. з англ. — К. : Дух і літера, 2002. — 436 с.
22. [Рамковий кодекс академічної доброчесності Національного університету «Одеська морська академія».](#)
23. Ролс Дж. Теорія справедливості: пер. з англ. О. Мокровольського. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. 822 с.
24. Шабанов В. П. Визначення поняття та структурних компонентів професійної етичної компетентності сучасного інженера / В. П. Шабанов // *Духовність особистості: методологія, теорія і практика.* – 2013. – № 6 (59) – С. 236–242.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

25. Етична експертиза наукових досліджень - <https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Pustovit-SW.pdf>
26. Сидоренко Л.І. Етика науки. - <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/etik-sidorenko.html>
27. Ethics of Science and Technology. - <https://en.unesco.org/themes/ethics-science-and-technology>.

Адреси електронних бібліотек:

1. <http://lib.onu.edu.ua/> – бібліотека ОНУ імені І.І. Мечникова
2. <http://w.w.w.ognb.odessa.ua/> – Одеська національна наукова бібліотека
3. <http://w.w.w.nbu.gov.ua/> – бібліотека імені В. Вернадського
4. <http://lib-gw.univ.kiev.ua/> – бібліотека імені Максимовича, КНУ
5. <http://w.w.w.filosof.com.ua/> – Інститут філософії ім. Г. Сковороди
6. <http://w.w.w.biblioteka.org.ua> – Українська електронна бібліотека